

vagy azokkal együtt – szükség volna Fejér megyében is felnőtt pályázóink, a Honismereti mozgalom aktív résztvevői számára valamiféle tanfolyamra, továbbképzésre vagy tábora.

Legutóbbi ifjúsági honismereti táborunkban 40 diák vett részt. A tiznapos tábor összes költsége 55 ezer forint volt. Táborunk megrendezéséhez évek óta a Fejér megyei Tanács és a Hazafias Népfront Fejér megyei Bizottsága nyújtják az anyagi feltételeket. Részt vevő diákjaink számára a tábor valamennyi rendezvényével, kirándulásaival együtt teljesen ingyenes.

Lukács László

Vas megye földrajzi neveinek összegyűjtéséről

Értekes könyv jelent meg a közelmúltban Vas megye Tanácsa, a Magyar Tudományos Akadémia és a Művelődési Minisztérium támogatásával, a Vas megyei Múzeumok Igazgatósága gondozásában.¹ A könyv életre hívója és fíradhatatlan munkása dr. Végh József kandidátus, az MTA Nyelvtudományi Intézetének munkatársa. A könyv a zalai, somogyi, tolnai kötetek után sorrendben a negyedik értékes forrásgyűjtemény. Gazdag, sokoldalú anyagot nyújt a nyelvtudomány, a tárgyi és szellemi néprajz, a régészet, a település-, gazdaság-, művelődés- és helytörténeti kutatók számára. Megtalálható benne a megye összes településének bel- és külterületi helyneve, tájékoztató a határrészek domborzati viszonyairól és megművelésük, gazdasági hasznosításuk módjáról. Feljegyezték a nevekhez fűződő fontosabb néphagyományokat, mondákat, betyártörténeteket, valamint az adatközlőknek a nevek eredetére vonatkozó feltevéseit, népi magyarázatait is. A felhasználhatóság szempontjából értékes része a könyvnek a betűrendes mutató, amelyben az összetett nevek elemekre bontva is megtalálhatók, megkönnyítve ezzel a visszakeresés és a tipológiai feldolgozás munkáját.

A szlovén, horvát és német nevek a megyében élő nemzetiségi lakosság műveltségét és hagyományait tükrözik, a különösen gazdag őrségi névanyag pedig bevilágít egy évszázadokon át elzárt vidék népi világába.

A földrajzi nevek összegyűjtését a Savaria Múzeum néprajzi osztályának vezetője, Bárdosi János indította el, már 1965-ben, a hasonló zalai munka megjelenése után. A Vasi Szemlében közölt felhívásra azonban alig néhányan jelentkeztek. Ezt követően 1967 májusában keresett meg Végh József és Bárdosi János azzal, hogy a megye pedagógusainak bevonásával szervezzük meg a gyűjtést. A magam részéről egyetértettem ezzel, s számba vettük, hogy kikre lehet számítani ebben a munkában. A közös teendők egyeztetése után felkerestem a járási, városi művelődési osztályok vezetőit, ahol kijelöltük a gyűjtőmunkára alkalmas pedagógusokat. Ezt követte a névre szóló írásbeli felkérés. 1967. augusztus végén, a névet előkészítő szakmai tanácskozások során végeztük el a szükséges eligazítást, a gyűjtésben részt vevő nevelők részére, mégpedig járasonként.

A volt szentgotthárdi járás gyűjtésben részt vevő nevelői részére 1967. augusztus 27-én tartottam meg a tájékoztatót. Magammal vittem Végh József szakmai eligazítást tartalmazó magnetofonszalagját, melyet közösen meghallgattunk, valamint 30 db gyűjtési útmutatót, 150 db I. sz. gyűjtőlapot, 450 db II. sz. gyűjtőlapot, és 28 db különnyomatot, amely a gyakorlati teendőket ismertette. Ugyanitt átadtam a gyűjtőknek a 7 község (Őriszentpéter, Szalafő, Kondorfa, Magyarlak, Kerkáskápolna, Kercaszomor és Bajánsenye) kataszterterkép-másolatát. A többi 23 község térképe ekkor még nem volt kész, csak később küldtünk szét a gyűjtőknek. A területi gyűjtés befejezésének határidejét 1968. szeptember 30-ban jelöltük meg. Hasonló módon történt az indítás más járásoknál is. A munka könnyítésére különböző segédanyagokat is a gyűjtők rendelkezésére bocsátottunk. Pl.: néhány problematikus névtípus leírása, a Pesty-féle helynévanyag, Útmutató Vas megye földrajzi neveinek hangjelöléséhez és helyesírási problémáihoz stb.

Az induláskor sok nehézség mutatkozott a gyakorlati teendőket illetően, ezért 1967. december 3-án összehívtuk Szombathelyre a gyűjtőmunkát végző pedagógusokat, ahol dr. Végh József igen alapos, mindenre kiterjedő előadást tartott, majd részletesen megbeszéltük a kérdéseket. Ezen 128 gyűjtő vett részt, és ott voltak a megye tanulmányi felügyelői is, akik figyelemmel kísérték ezt a nagy jelentőségű munkát. A kijelölt határidőre a területi gyűjtés 92%-ban befejeződött, tehát a hiányzó községek gyűjtőihöz 1968. október 19-én a következő szövegű levelet küldtem: „Az a megtiszteltetés érte megynket a Tudományos Akadémia részéről, hogy Zala megye után másodikként jelölték ki a földrajzi nevek gyűjtésére. Szíves örömet elfogadtuk ezt, s a begyűjtési határidőt 1968. szeptember 30-ig jelöltük

¹ Vas megye földrajzi nevei. Kiadta Vas megye Tanácsa VB. Művelődési Osztálya, 1982. 839 old.

meg az eligazításon. A munka számbavételekor azt tapasztaltuk, hogy a gyűjtött anyagot nem küldte be. Arra kérjük, szíveskedjék a lehető legrövidebb időn belül a gyűjtést elvégezni, és legkésőbb október 27-ig az anyagot beküldeni. A határidő lejárt, a többség becsülettel elvégezte a kijelölt munkát, amit vállaltunk, azt becsülettel teljesíteni kell.”

1968. év végéig – a két város kivételével – a területi gyűjtést lényegében sikerült befejezni. Sajnálattal kellett megállapítani azt is, hogy a teljes és várt névanyag nem jött be úgy, ahogy szeretnénk volna, emiatt a gyűjtések 10%-át meg kellett ismételni, illetve a névanyagot ki kellett egészíteni. Nézetünk szerint a gyűjtők egy része nem járta be a külterületet az adatközlővel, ezért fordulhatott elő a felszínes munka. Így a területi gyűjtés teljes mértékben 1969 augusztusában ért véget. Utólag úgy látjuk, hogy még ezek után is maradt több olyan község, ahol a gyűjtés nem volt teljes, pedig erre szeretnénk volna törekedni.

A területi gyűjtőmunka lezárása után következett az ellenőrzés és a térképi rögzítés, vagyis az azonosítás, melyhez hozzáértő, önként vállalkozó munkatársakra volt szükség. Ekkor a munka erősen lelassult, elhúzódott hosszú időre, ami miatt az értékes könyv megjelenése több mint 10 évet késett. Somogy és Tolna megyék – ahol jóval később kezdtek a gyűjtést – ebben az időszakban előztek meg bennünket. Így is örültünk azonban az értékes kötetnek. Köszönet és elismerés mindazoknak, akik a könyv megjelenése érdekében érdemben dolgoztak, és lehetővé tették annak megjelenését.

A továbbiakban azt szeretnénk elérni, hogy ez a könyv jusson el minden vasi faluba, s ismerjék meg falujuk névanyagát, ott rögtön hozzáférhetik azt is, ami a gyűjtés során kimaradt. Ezáltal még teljesebbé válik a szűkebb haza ismerete és szerete.

Dr. Csiszár Károly

Az Eötvös-emlékmű gondviselői

Ercsi nagyközségben két évvel ezelőtt nyitották meg az Eötvös Emlékmúzeumot. Ezzel is adózott a település lakossága a reformkori nagy szellemi egyéniség, Eötvös József emlékének. A helyi emlékműzeumban az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum állandó kiállítása látható. Természetesen nem önerőből, hanem az országos és megyei szervek egyetértő, segítőkész támogatásával állították helyre, rendezték be az épületet. Abban, a kastély melletti vendégházban hívták életre a múzeumot, amelyben a magyar nép szellemi felszabadulásának, az általános és kötelező népoktatás ügyének előharcosa, az író, a politikai gyermekei és ifjúkorát töltötte. Azoknak a szobáknak berendezései, tárgyai, tablói, írásos dokumentumai emlékeztetnek a XIX. századi magyar szellemi élet kiemelkedő egyéniségének tevékenységére, amelyekben egykoron lakott. Márványtábla hirdeti a Duna-part közeli emlékház homlokzatán: „E házban élt 1813–1841-ig Eötvös József, a reformkor nagy regényírója és itt szötte terveit barátaival: Lukács Móricával, Szalay Lászlóval, Trefort Ágostonnal és Pulszky Ferencsel a társadalmi haladásban és a közművelődésben újjászülendő Magyarország megteremtéséért.” – Ezt a táblát 1959. szeptember 13-án helyezték el Ercsi község dolgozói. Igaz, Eötvös József azt kívánta: márványtábla helyébe (ha fennmaradna nevem) eszméim győzedelme legyen emlékjellem.

A két évvel ezelőtti emlékházavatást dr. Hanga Mária, művelődési miniszterhelyettes az eötvösi életmű ápolásáról, emlékezetben tartásáról többek között azt mondotta: „Művelődési politikánk szelleme és gyakorlata nem csupán befogadja a haladó hagyományokat, hanem szocialista nemzeti tudatunk szerves részének tekinti azt.” És az Eötvös-életmű ma is útmutatást, segítséget jelent számunkra.

Vagyis a jelennek szüksége van rá, hogy a múltra, nevezetesen az eötvösi múltra is emlékezzen, hogy becsülje a korábbi értékeket. Eppen ezért jó oka van annak a hosszú évek óta tartó következetes munkának, amit Ercsi nagyközség vezetői, lakossága, a járási, megyei és országos szervek, magánszemélyek közreműködésével nemes lelkűen végeznek az eötvösi hagyaték gondviselésében. Vannak, akik elégedetlenek, akik gyorsítani szeretnék az ügyben a tempót. Am egy nagyközség életében sok minden mára is össze kell fogni az erőket. Úgy tűnik, Ercsiben sikerül a jelen építésével, a ma feladatainak megoldásával egyidőben megőrizni Eötvös József életművét. Megőrizni, plántálni az emberek emlékezetében és méltóan folytatni mindazt, ami haladó a reformkor nagy szellemi egyéniségének hagyatékában.

Eötvös József 1871. február másodikán délben, életének utolsó napján magához kérte fiát, Eötvös Lorándot, őt kívánta látni. Aztán délután elaludt, halálos fáradtságából többé nem nyitotta fel szemét. A család egyszerű gyászjelentésében – amelyet özvegye és gyermekei adtak ki Eötvös József akaratának megfelelően – az elhunyt nevét nem követte a címek, rendjelek felsorolása.

„Jól tudom, hogy Ercsiben talpalatnyi földem sincs, amelyet magaménak mondhatnék. De tudom azt is, hogy az én öreg Sina barátom nem tagadja meg tőlem azt a kevés földet, amely elegendő, hogy holttestemet magába fogadja” – írta egykoron.

A nemzet nagy halottját utolsó kívánsága szerint a Duna-parti településen, a családi sírkápolnában temették el. Azon a dombon állt és áll a kápolna, ahonnan látni a Duna folyását s gyönyörködött a